

kultúrája važno je dijalektološko djelo s ciljem spašavanja zavičajnog leksika, nastalo u vremenu kada se mjesni govori gube zbog nestanka jezične zajednice. Prikupljena je građa odraz mentaliteta ljudi ovoga kraja i znatno doprinosi ojačanju kolektivnog pam-

ćenja i očuvanju običaja, izreka, anegdota, donoseći brojne primjere iz živoga govora. Rječnik je velik doprinos hrvatskoj filologiji i izvrsno polazište za daljnja semantička, antroponimijska, toponimijska i onomastička istraživanja jezika Hrvata u Mađarskoj.

Timea Bockovac

tbockovac@ffos.hr

DOI <https://doi.org/10.22210/jezik.2023.70.23>

ZAOKRUŽENA CJELINA O JEZIKU HRVATA U DIJASPORI

Sanja Vulić, Blago rasutih Dio I., Književni krug Split, 2021.; Jezik Hrvata u dijaspori, Dio II., Književni krug Split, 2022.

rof. dr. sc. Sanja Vulić, redovita sveučilišna profesorica na Fakultetu hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, objavila je 2021. godine prvu knjigu svojega dvoknjižja *Blago rasutih. Jezik Hrvata u dijaspori. Dio I.* Krajem 2022. svoje višedesetljetno istraživanje govora hrvatskih manjinskih zajednica zaokružila je drugom knjigom – *Blago rasutih. Jezik Hrvata u dijaspori. Dio II.*

Razdjelba na dvije knjige, kako autorica objašnjava, sukladna je stanju u hrvatskoj dijaspori (među inim i jezičnomu). Naime, Hrvati izvan Hrvatske načelno se mogu razmatrati kao dvije osnovne skupine. Jedna je hrvatsko iseljeničtvo, a pod tim se pojmom podrazumijevaju iseljenici ili iseljeničke zajednice heterogenih obilježja (po podrijetlu jer se zajedno okupljaju Hrvati iz različitih krajeva, kulturološki, po razlozima iseljavanja i sl.). Druga su skupina autohtone hrvatske manjinske zajednice što povijesno i kulturološki podrazumijeva one zajednice koje na prostoru na kojem se nalaze žive kao

kompaktne zajednice više od stotinu godina. Autohtonim hrvatskim manjinskim zajednicama svojstvene su zajedničke dijalekatne jezične značajke, zajedničko etnografsko naslijeđe te kulturološka obilježja.

U prvoj knjizi ovoga dvoknjižja autorica razmatra očuvanost hrvatskoga jezika u iseljeničtvu do kraja 20. stoljeća: u Sjevernoj i Južnoj Americi, u Australiji i Novom Zelandu, u Južnoafričkoj Republici te u zapadnoj Europi (Njemačka, Švicarska, Francuska, Belgija itd.). Knjiga se sastoji od triju poglavlja, pregledno podijeljenih na potpoglavlja i odjeljke. U prvom, najopsežnijem poglavlju: Očuvanosti hrvatskoga jezika u hrvatskom iseljeničtvu do kraja 20. stoljeća, utvrđuju se ekonomski, a potom i društveno-politički uzroci iseljavanja te smjerovi iseljeničkih valova. Uz to se donosi niz zanimljivih, pomno prikupljenih podataka o nastojanjima i načinima očuvanja hrvatskoga identiteta. Tu nalazimo podatke o organiziranju nastave hrvatskoga jezika za mlade Hrvate školske dobi, o osnivanju katedara hrvatskoga jezika na stranim sveučilištima i velikim naporima hrvatskih iseljenika da se to postigne, ali i snažnim otporima s kojima su se susretali, zatim podatke o glasilima na hrvatskom jeziku u iseljeničtvu, o radijskim emisijama, o književnicima koji pišu na hrvatskom jeziku i dr. Drugo poglavlje: Primjeri očuvanja hrvatskoga jezika u pripadnicima prve i treće

generacije Hrvata u Sydneyju, sastoji se od sociolingvističko-dijalektoloških raščlamba govora hrvatskih iseljenica, a koje raščlamba autorica temelji na svojim terenskim istraživanjima u Sydneyju 2019. godine. Takvo suvremeno, izravno istraživanje hrvatskih govora na drugom kraju svijeta nije često i vrlo je vrijedan doprinos hrvatskoj dijalektologiji. Treće je poglavlje: Hrvatska pisma iz tuđine, zanimljivo i vrijedno i s povijesnojezičnoga i s dijalektološkoga gledišta. U njem autorica s jezikoslovnoga gledišta razmatra pisma koje je hrvatski znanstvenik, filozof i književnik Ruđer Bošković pisao na hrvatskom jeziku članovima svoje obitelji, u razdoblju od 1755. do 1786. godine.

U drugoj knjizi autorica razmatra hrvatski jezik autohtonih hrvatskih manjinskih zajednica u srednjoj i jugoistočnoj Europi. Ta se knjiga sastoji od dvaju dijelova. U prvom, opsežnijem dijelu autorica daje povijesni pregled i jezičnu raščlambu svih migracijskih manjinskih zajednica koje su nastale do početka 19. stoljeća: moliških Hrvata, gradišćanskih Hrvata, bunjevačkih Hrvata, šokačkih Hrvata, različitih manjih hrvatskih skupina u Mađarskoj, zatim karaševskih Hrvata, ostalih Hrvata u Banatu te Hrvata na Kosovu. U drugom dijelu knjige razmatra jezik hrvatskih nemigracijskih zajednica, tj. zajednica koje su postale manjinama kada su se u pojedinim povijesnim razdobljima uspostavljale nove državne granice (djelomice pomurski i podravski Hrvati u Mađarskoj, Hrvati u Boki kotorskoj i Baru u Crnoj Gori, Hrvati u Beloj krajini u Sloveniji te u istočnom Srijemu). Autorica detaljno razmatra jezik tih zajednica na fonološkoj, morfološkoj, tvorbenoj, sintaktičkoj i leksičkoj razini, uočavajući tipične značajke, ali i posebnosti pojedinih govora, te nalazi usporednice i poveznice koje pokazuju kako su pojedini govori organski povezani s govorima/dijalektima u Hrvatskoj. Riječ je o temeljitim

istraživanjima pa se pokazuju i utjecaji jezika naroda uz koji Hrvati žive (npr. utjecaj talijanskoga na jezik moliških Hrvata ili mađarskoga na hrvatske govore u današnjoj Mađarskoj itd.). Uz dijalektološka razmatranja, autorica donosi povijesne činjenice, društvene okolnosti života manjinskih zajednica, kulturni razvitak i pri tom posebice aktivnosti koje su u hrvatskim zajednicama održavane, npr. u gradišćanskih i bunjevačkih Hrvata, kako bi se očuvao hrvatski identitet. U hrvatskim manjinskim zajednicama materinski se jezik stoljećima izvrsno čuvao, međutim posljednjih desetljeća broj hrvatskih govornika u pojedinim zajednicama značajno opada, utvrđuje autorica, a pojedini su hrvatski mjesni govori počeli nestajati ili su već nestali – stoga istraživanja iznesena u ovoj knjizi imaju dodanu vrijednost. U tom smislu valja istaknuti, primjerice, autoričino istraživanje hajmaškoga govora u Mađarskoj, odnosno njezin razgovor s posljednjim hajmaškim Hrvatima koji je govorio svojim hrvatskim govorom. Na temelju toga izravnoga bilježenja autorica iznosi podroban prikaz fonoloških, morfoloških, leksičkih i sintaktičkih značajka toga govora, nalazeći i poveznice s govorima u ogulinskom kraju odakle su potjecali hrvatski hajmaški doseljenici.

Autorica pripominje da je knjiga djelomice oslonjena na postojeću literaturu o autohtonim manjinskim zajednicama, a djelomice je plod njezinih višedesetljetnih dijalektoloških terenskih i inih istraživanja. Razvidno je kako ta istraživanja donose i nove spoznaje pa autorica gdje gdje upozorava na pojedine zablude ili propuste u starijoj literaturi.

O hrvatskom iseljeništvu s povijesnoga, društvenoga, kulturološkoga i političkoga gledišta postoje opširna istraživanja i literatura koju autorica dobro poznaje, uzima u obzir i pomno navodi. Takvi sadržaji uz autoričina dijalektološka istraživanja, znanstveno razmotrene i opisane hrvatske govore,

pružaju nam potpunije spoznaje o Hrvatima u dijaspori. Može se reći da dvoknjižjem Sanje Vulić prvi put dobivamo sveobuhvatniji znanstveni prikaz koji ostavlja i jasnije predodžbe o tom dijelu hrvatskoga naroda.

Na koncu se može zaključiti da je dvo-knjižje Sanje Vulić Blago rasutih, Jezik Hrvata u dijaspori važan doprinos hrvatskomu jezikoslovlju, a zanimljivo i korisno djelo ne samo onima koji se bave hrvatskim jezikom s jezikoslovnih gledišta, nego i onima koje zanima hrvatsko iseljeničtvo, povijest, kul-

tura i očuvanje hrvatskoga identiteta. Sam naslov toga djela podsjeća nas na to da nam je jezik blago koje i dalje valja marljivo čuvati jer po njem doista i opstajemo kamo god bili rasuti. Ujedno nas knjige iznova podsjećaju da je hrvatski jezik mnogo više od hrvatskoga standardnoga jezika. Pod zajedničkim nazivnikom hrvatskoga jezika okupljeni su svi mjesni govori Hrvata te sukladno tomu cjelokupna pisana riječ Hrvata u domovini i dijaspori. Sve su to neodvojivi kamenčići u mozaiku hrvatskoga nacionalnoga identiteta.

Gordana Laco

gordana.laco@inet.hr

DOI <https://doi.org/10.22210/jezik.2023.70.24>

Poslije zaključivanja ovoga dvobroja, stigla nam je vijest da je Nagrada za životno djelo „Balint Vujkov Dida“ koju dodjeljuje Organizacijski odbor Dana hrvatske knjige i riječi – dana Balinta Vujkova u Subotici, dodijeljena autorici ovdje prikazanih vrijednih knjiga, Sanji Vulić. Nagrada joj je dodijeljena zbog višedesetljetnoga istraživanja

hrvatskih govora i pisane riječi u hrvatskim manjinskim zajednicama od Italije, Slovačke i Austrije do Rumunjske, a posebice u hrvatskim manjinskim zajednicama u Srbiji. Nagrada je svečano uručena 27. listopada 2023. na svečanosti u Gradskoj kući u Subotici u okviru 22. Dana Balinta Vujkova. Čestitamo slavodobitnici! (*Uredništvo Jezika*)

OSJEČKI GRADSKI GOVOR

Ana Mikić Čolić, Mirjam Milas, Lorna Rajle, Osječki gradski govor – Jezične dumine Osječana, Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osijek, 2022.

emi osječkoga gradskoga govora u monografiji se Osječki gradski govor – jezične dumine Osječana, pristupa prije svega s gledišta urbane dijalektologije i sociolingvistike, a gradski se govor shvaća kao složeni idiom koji je leksički i stilski višeslojan, a u gramatičkoj strukturi raznolik.

Monografija je sadržajno koncipirana u dva dijela. U prvome dijelu knjige temi se pristupa teorijski i analitički. U uvodnome dijelu definiraju se osnovni pojmovi: razgraničuje se urbana dijalektologija od ruralne dijalektologije, naglašava se važnost (socio)lingvističkih istraživanja, razgraničuju se pojmovi *vernakular*, *varijetet*, *koine* i *sociolekt*, definira se pojam *gradskoga govora* te se objašnjavaju njegova najvažnija obilježja. Nadalje, objašnjava se dijalekatna podloga slavonskih gradskih govora te se opisuju semantička i tvorbena obilježja leksema kojima se imenuju otvoreni i zatvoreni gradski prostori pet slavonskih gradova – Požege, Vinkovaca, Slavenskoga Broda, Virovitice i Osijeka.